

Kulturhistoria i Våneviks gammelskog

Foto: Marit Stigsdotter

Vånevik är av central betydelse för förståelsen av stenindustrins utveckling i norra Kalmar läns kustbygder. Länsstyrelsen skrev år 2012 att området lämpar sig som ett av länets första kulturresevat. Man påtalar värdet av att ta till vara minnet av en 80 år lång stenhuggeriepok med många synliga avtryck i landskapet.

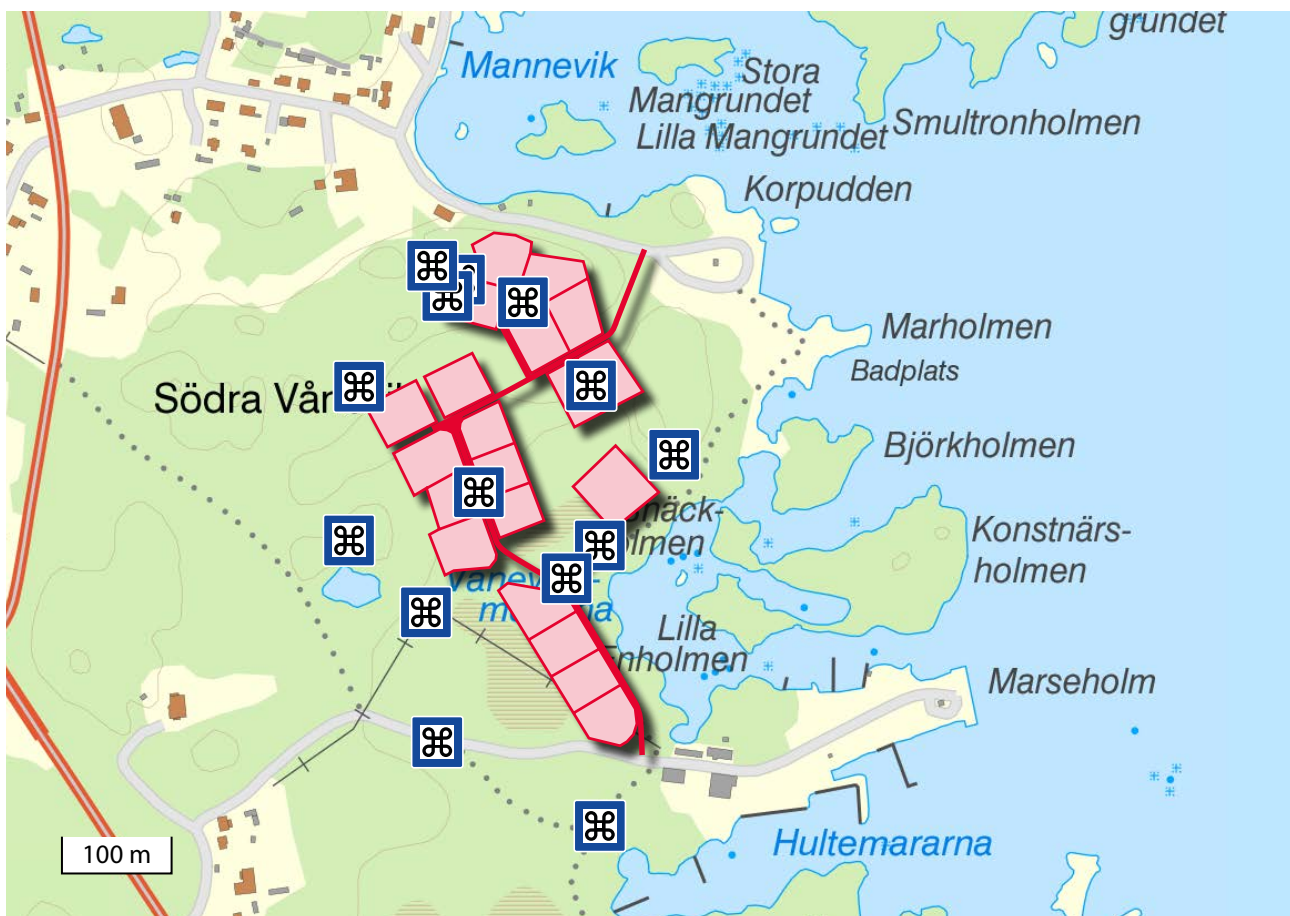
En kulturresevatbildning blir en bekräftelse på områdets kulturhistoriska betydelse lokalt, regionalt och nationellt och förbättrar förutsättningarna för en långsiktigt hållbar förvaltning.

Det aktuella området ingår sedan drygt 20 år tillbaka i Stenhuggarmuseum Vånevik & Näset som har iordningställt av Oskarshamns kommun och museiföreningen Hård Klang. I museet ingår utemuseer med faktarum, verkstäder och kulturstigar. Längs kulturstigarna finns många intressanta lämningar från stenhuggeriepoken. Områdets natur- och kulturvärden bildar idag en unik miljö av riksintresse, tillgänglig för alla.

Oskarshamns kommun planerar sedan våren 2014 att exploatera en del av det område som föreslagits ingå i kulturresevatet för privata villatomter.

Bilden: I nära anslutning till det föreslagna tomtområdet ligger Stenvillan, uppförd som bostad och kontor åt firma Kessel & Röhl som inledde stembrytningen i Vånevik på 1870-talet. Huset byggnadsminnesförklarades 1985. De planerade tomtorna kommer att breda ut sig över spåren av Engelska Parken som hörde till Stenvillan.

Kulturminnen från stenepoken överallt

Området som planeras att säljas som tomtmark är rikt på lämningar från 1870-talet och några decennier framåt. Vid en exploatering kommer flera av dem att försvinna eller hamna inom privat område. De som inte berörs direkt kommer att helt tappa sitt sammanhang.

Området är idag en helhet som berättar om vårt gemensamma kulturarv från en mycket viktig epok som alltjämt präglar traktens historia. Platsen har besökare från både Sverige och utlandet. Denna möjlighet att ta del av kultur i naturen riskerar nu att raderas ut.

Byggnader

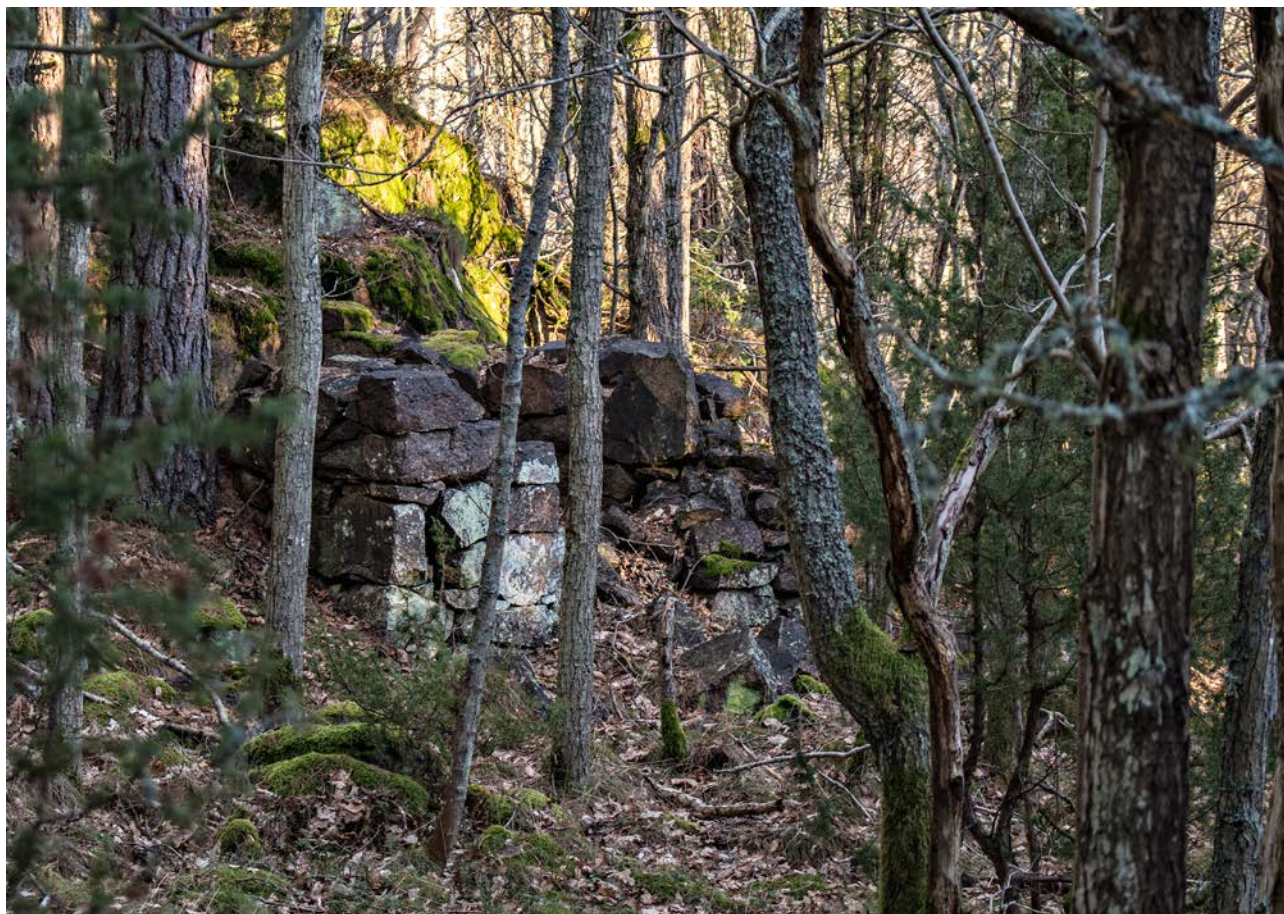
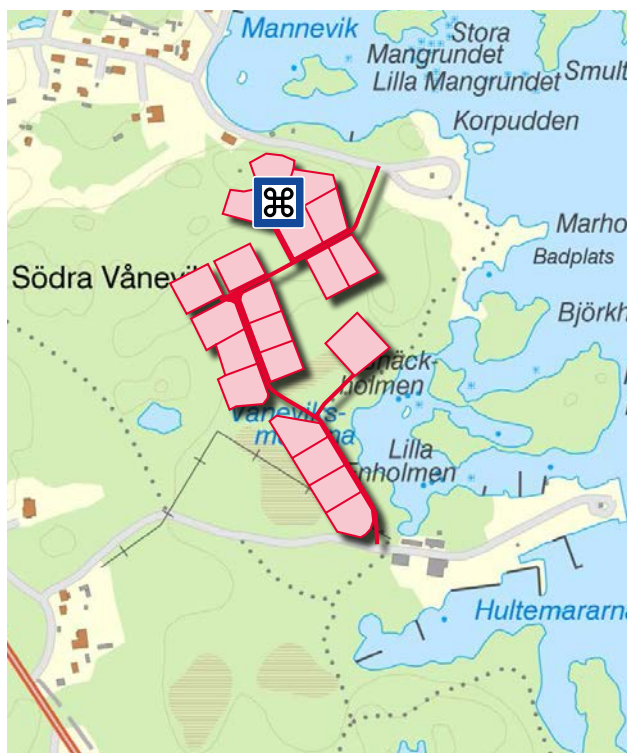

Foto: Marit Stigsdotter

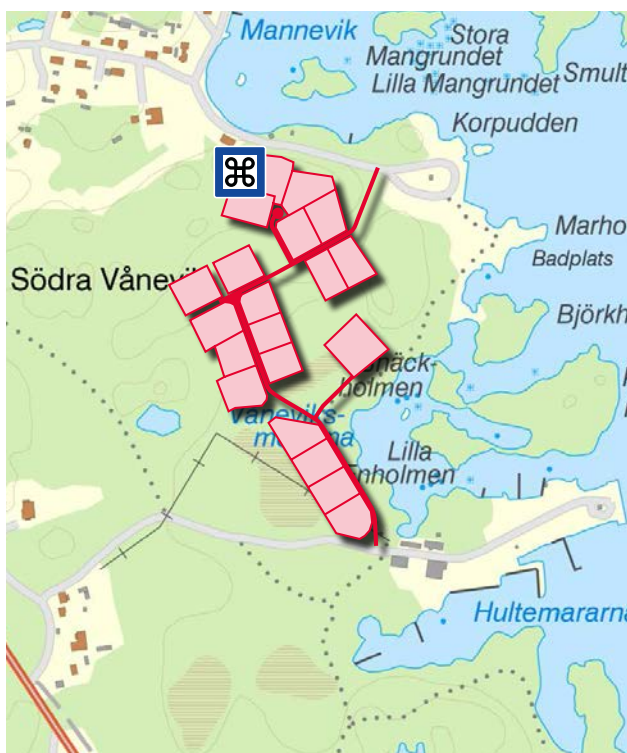

Krutkällaren

Den gamla krutkällaren, belägen bara ett stenkast från Lusthuset.

Vid en exploatering kommer den att ligga mitt i de planerade tomterna. Ett eventuellt villaområde kommer att helt förändra krutkällarens omgivning och sammanhang. Den hamnar då inom privat mark och blir inte längre tillgänglig för den besökande.

Byggnader

Lusthuset

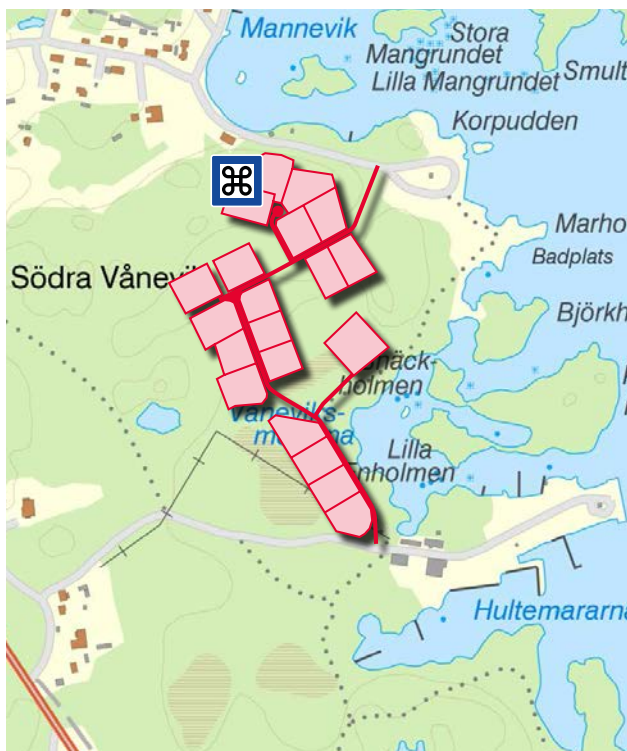
Byggdes av stenpatronerna Kessel & Röhl på 1870-talet. Huset döptes till Adolfshöhe efter Adolf Kessel. Det ligger högt och fritt med gammelskogen bakom sig och utsikt mot Kalmarsund och Blå Jungfrun. Platsen är mycket välkänd och välbesökt. Hård Klang förvaltar idag Lusthuset.

Om området exploateras kommer villorna att tränga sig på och helt förändra platsens karaktär. Istället för en som nu fri och samtidigt avskild plats välkomnande för alla, riskerar Lusthuset att reduceras till ett bihang till villaområdet.

Foto: Mari Stigsdotter

Vägar och stigar

Stentrappan

Trappan upp mot Lusthuset och den mycket speciella platsen där uppe. Trappan är delvis uthuggen direkt ur berget.

Vid en exploatering kommer trappan att hamna inom eller alldeles intill någon av villatomterna. Oavsett vilket kommer villaområdet att helt förändra trappans och platsens karaktär.

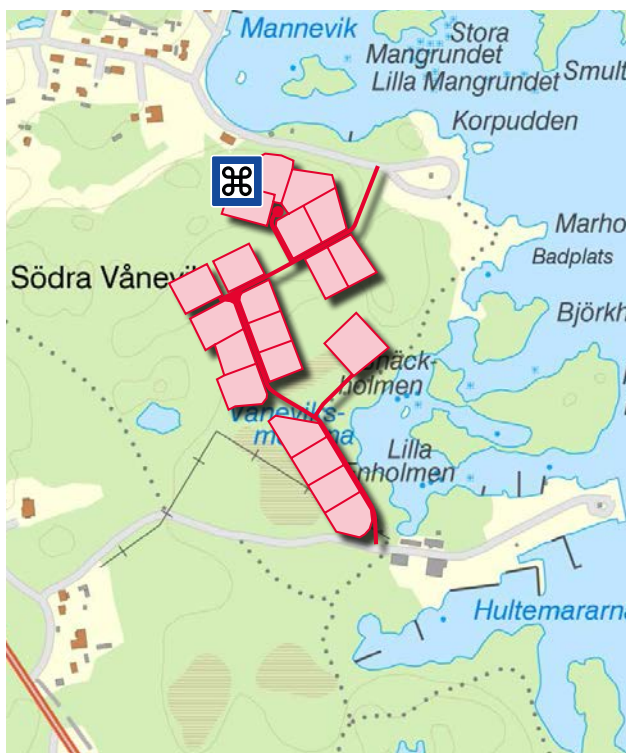

Foto: Marit Stigsdotter

Övriga kulturminnen

Foto: Marit Stigsdotter

Inhuggna namn

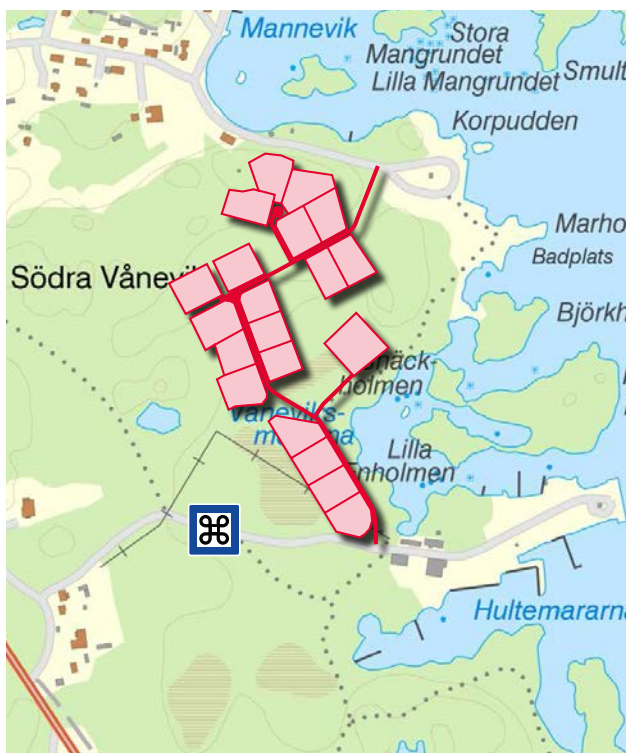
Den 14 juli 1889 hade bolagsägarna i Stenvillan besök från Tyskland. En promenad upp till Lusthuset ingick uppenbarligen, då gästernas namnteckningar högs in i berget på platsen. Theodor Baumanns är en av många välbevarade signaturer.

Namnen finns på berget nästan ända uppe vid Lusthuset. Vid en exploatering kommer hällarna med de inhuggna namnen att hamna alldeles intill någon av villatomterna. Villaområdet kommer därför helt att förändra platsens karaktär.

Vägar och stigar

Foto: Agneta Anderson

Vägbron

En gammal vacker stenbro på vägen mot utskeppningskajen Marseholm.

Bron kommer, med största sannolikhet, inte klara det ökade trafikflödet till villaområdet. Än mindre hålla för trafiken från tunga entreprenadmaskiner under byggtiden.

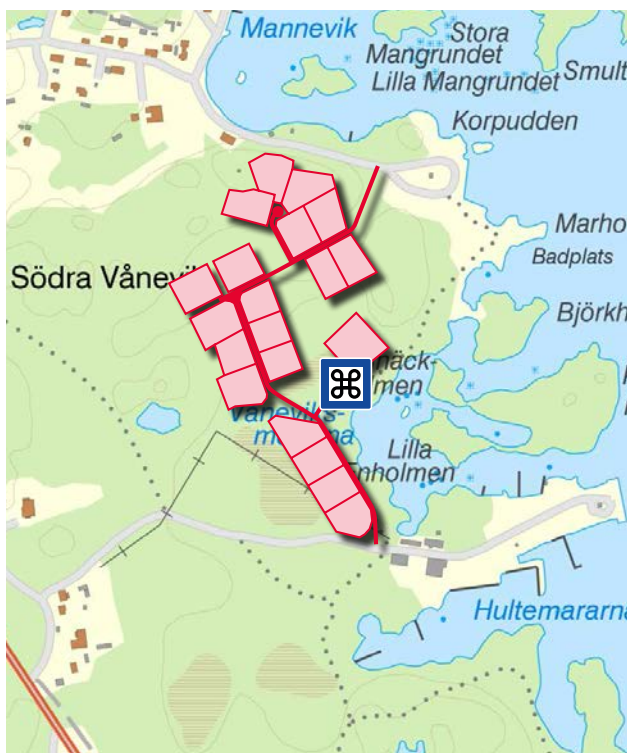
Risken är överhängande att den kommer att rivas och ersättas med en kulverterad överfart. Eller att den hamnar i skuggan av en ny väg.

Vägar och stigar

Foto: Agneta Anderson

Foto: Agneta Anderson

Stenbron

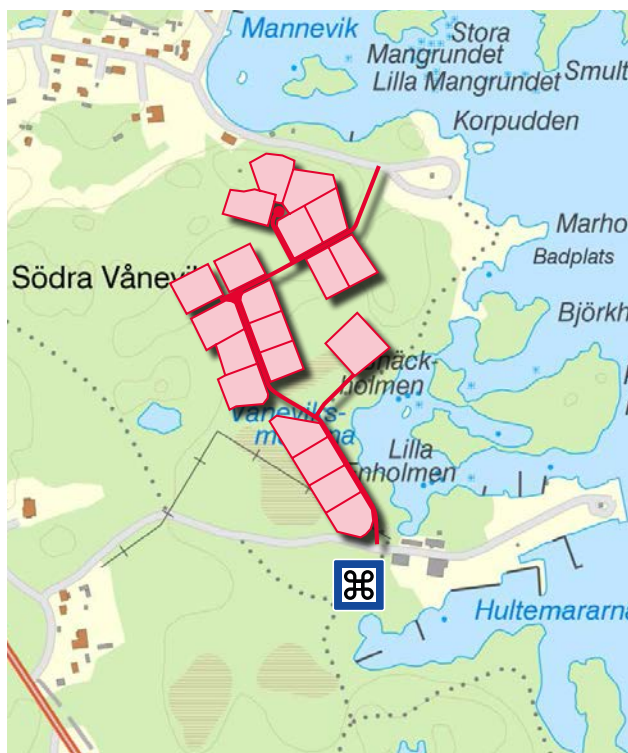
Det kärliknande området Våneviks-mararna avvattnas genom ett dike, delvis stensatt, som rinner ut i havsviken söder om Rävberget. Skogsstigen löper över diket via en liten stenbro.

Vid en exploatering kommer bron att försvinna då den planerade vägen anläggs och asfalteras.

Industriminnen

Foto: Agneta Anderson

Bräckmaskinerna

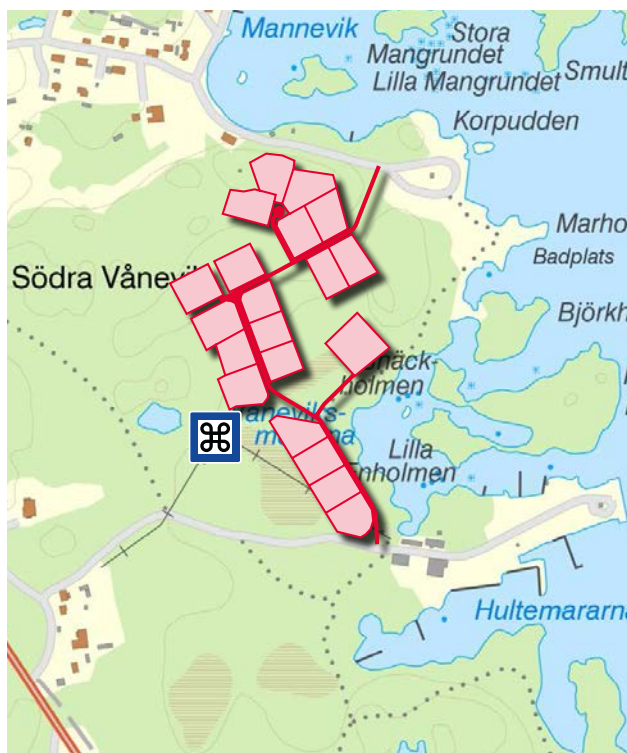
Mycket välbevarade rester efter en gammal industriell teknik. Har också en intressant historia av patentstöld och arbetarnas villkor för hundra år sedan.

Vid en eventuell exploatering kommer villaområdet att tränga sig på och helt förändra platsens karaktär.

Industriminnen

Foto: Agneta Anderson

Smedjan

Välbevarade rester efter en av de smedjor som alltid spelade en nyckelroll i stenbrottens dagliga verksamhet. I det här fallet det intilliggande brottet Brödlösa.

Om området exploateras till villatomter kommer platsens karaktär att helt förändras.

Stenbrott

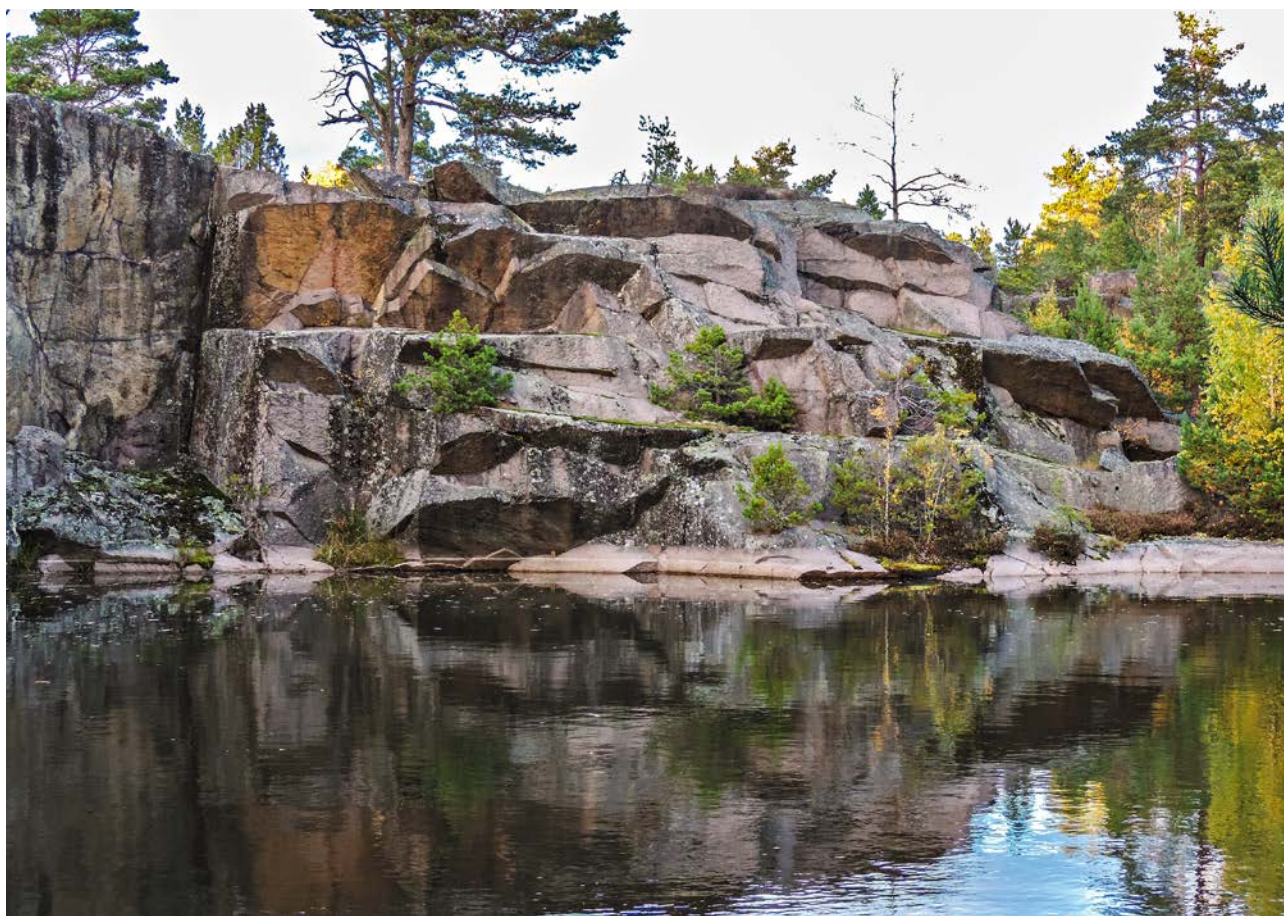
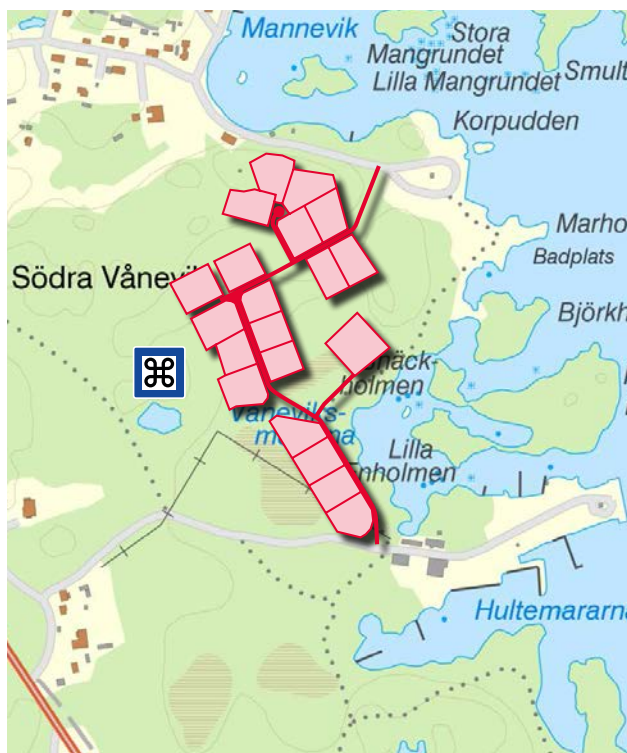

Foto: Agneta Anderson

Brödlösa

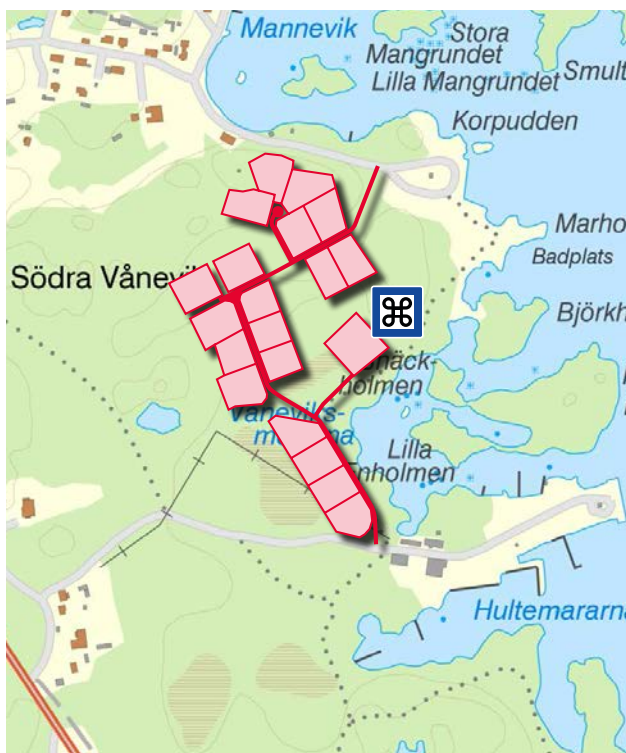
Ett stort kant- och gatstensbrott som fick sitt namn på grund av den sämre kvaliteten på berget här med många sprickor och slag. Det ökade mängden kassationer och minskade stenhuggarnas förtjänster.

Vid en exploatering kommer villaområdet att tränga sig på och helt förändra platsens mycket speciella karaktär.

Stenbrott

Foto: Marit Stigsdotter

Rävberget

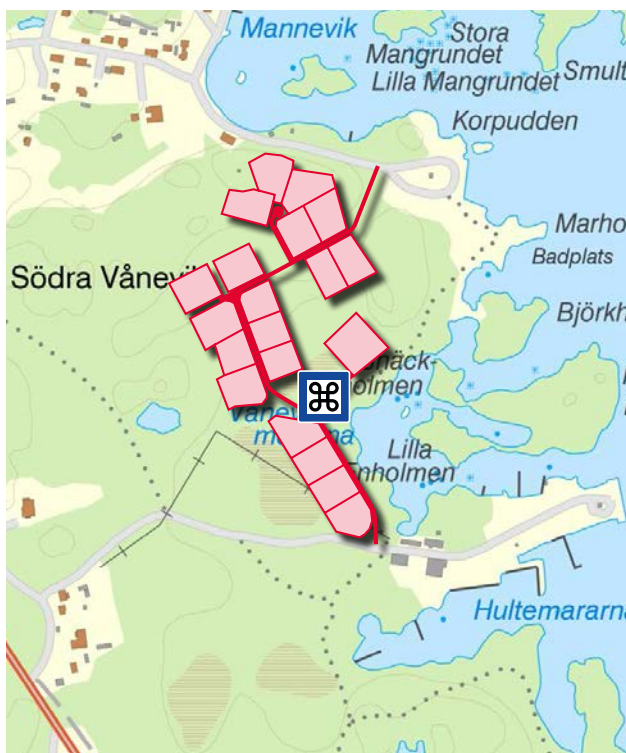
Ett brott från 1870-talet och ett av de äldsta i Vånevik. I området låg också ursprungligen familjen Jähkels gravkapell, ett magnifikt mausoleum som numera är familjen Örns familjegrav och står på Påskallaviks kyrkogård.

Vid en exploatering kommer det alldeles intill liggande villaområdet att tränga sig på och helt förändra platsens karaktär.

Stenbrott

Foto: Agneta Anderson

Provbrott

På många platser i terrängen finns småbrott som detta som ligger utmed skogsvägen längs stranden. Antagligen var stenkvaliteten inte tillräcklig för att man skulle fortsätta ta upp ett större brott.

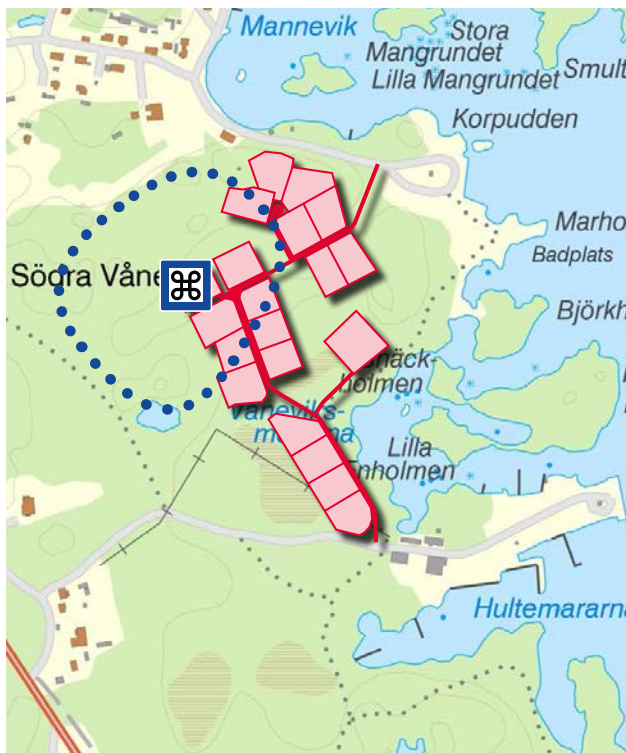
Vid en exploatering kommer brottet att försvinna då en asfalterad väg anläggs.

Övriga kulturminnen

Foto: Marit Stigsdotter

En av Engelska Parkens promenadstigar som även användes som ridväg. Man kan fortfarande se spåren av de kantstenar som arbetarkvinnorna lade dit en gång i tiden.

Engelska Parken

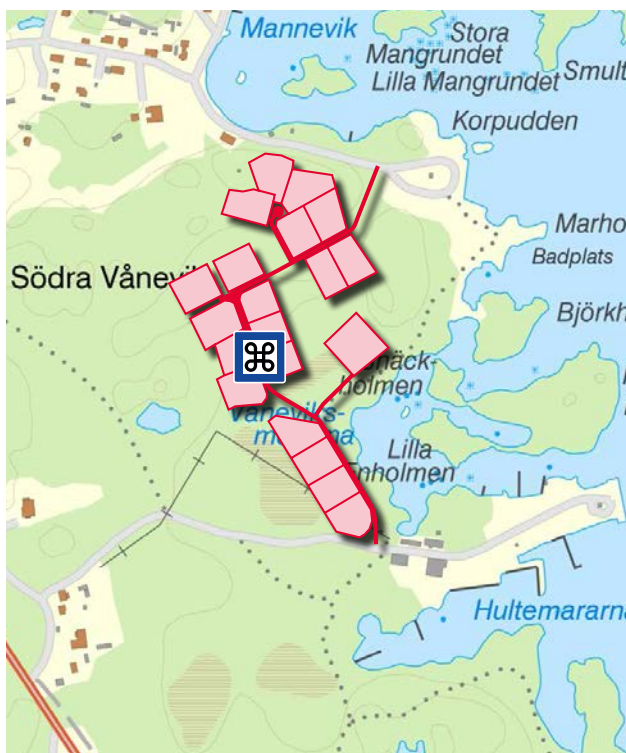
Engelska Parken genomkorsas av ridvägar och promenadstigar. I huvudsak var det byns arbetarkvinnor som ställde iordning stigarna och lade stenar längs kanterna. När parken var färdig hade inga arbetare tillträde till den, det var bolagsägarnas privata område.

Med exploateringen kommer stora delar av parken att förstöras. Eller åter hamna inom privata tomter utan tillträde för allmänheten. Som förr i tiden.

Övriga kulturminnen

Foto: Agneta Anderson

Engelska Parken

En ridstig böljar mjukt fram genom Engelska Parken. Idag en vacker och populär promenadstig i det kulturhistoriska landskapet.

Till en klassisk engelsk park i slutet av 1800-talet hörde ridvägar, tennisbana, bassäng, fruktträdgård och lusthus. Allt det anlades runt Stenvillan i Vånevik.

Ridstigen erbjuder en tyst och avkopplande promenad genom mycket varierad natur. Vid en exploatering kommer den att bli en asfalterad bilväg med trafik till och från hela villaområdet.

Övriga kulturminnen

Foto: Marit Stigsdotter

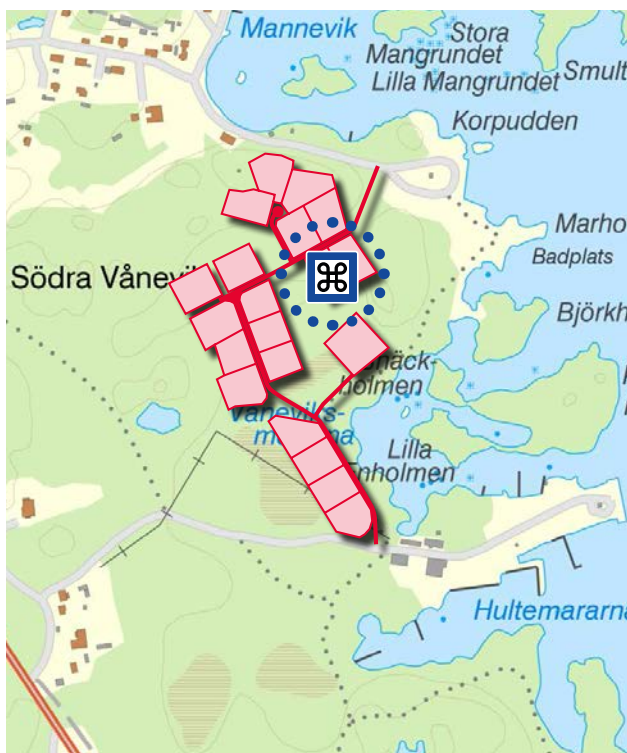

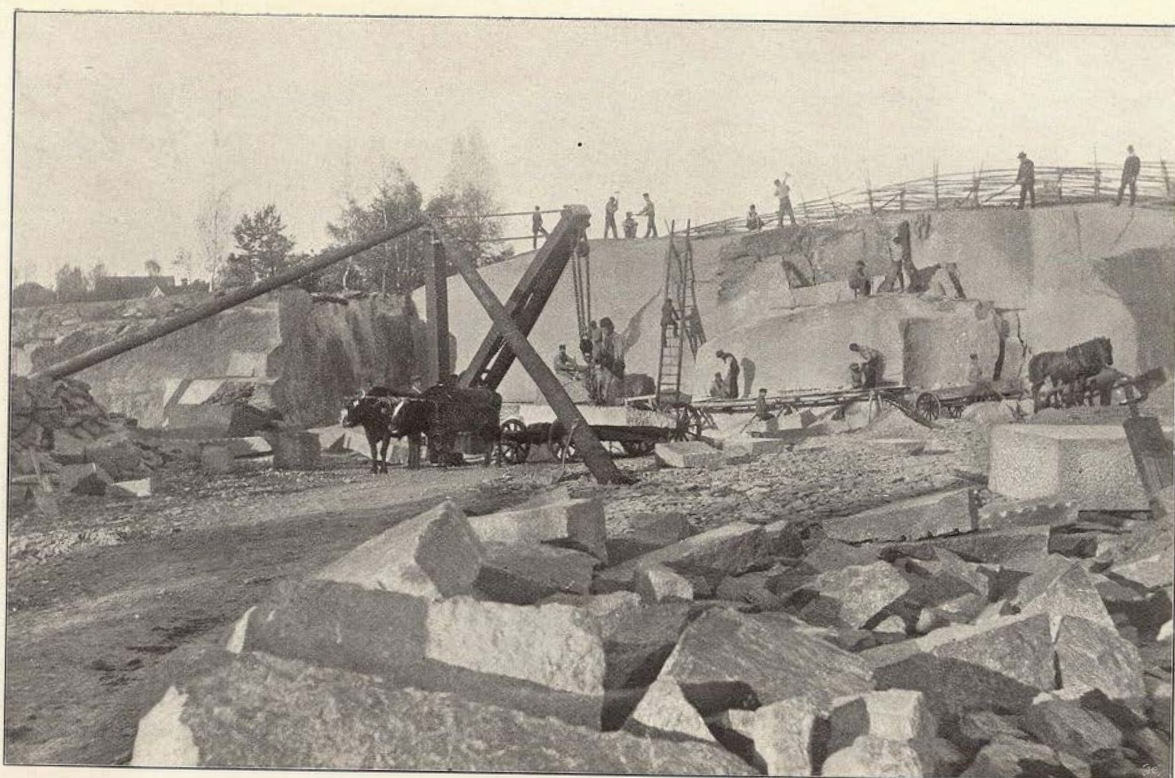
Kapten Thörnblads fruktodling

Raoul "Kapar'n" Thörnblad hade ett rikt och omväxlande förflutet. Han var bland annat fallskärmskonstruktör och genomförde 1920 det första fallskärmsshoppet i Sverige. Vid sin pensionering köpte han Stenvillan i Vånevik och startade på 40-talet kommersiell odling av trädfrukter och jordgubbar.

En del rester av hans fruktträdgård som finns kvar idag härstammar från Kessel & Röhl's anläggning i slutet av 1800-talet. De nu mycket gamla träden har blivit hem för fåglar, insekter, svampar, mossor och lavar och främjar den biologiska mångfalden i området.

En exploatering av området kommer att ödelägga denna kulturhistoriskt intressanta och biologiskt betydelsefulla plats.

Våneviks stenbrott, Paskallavik.

Foto Wallgren, Oskarshamn.

— 348 —

Foto: Wallgren, Oskarshamn (från "Arbetets söner: Ett illustrationsverk över den svenska arbetarklassen" 1906)

"Vånevik är av stor betydelse för förståelsen av stenindustrins utveckling i Kalmar län."

"Minnena från stenhuggarepoken är naturligtvis många. Hundratals större och mindre stenbrott i Paskallaviks- och Våneviksområdet minner om det hårda arbetet som lagts ner på att bryta och bearbeta graniten. Dessutom finns ett tiotal kajanläggningar på en relativt kort kuststräcka. I terrängen återfinns många rester efter krutkällare, rallvägar och smedjor."

Från föreningen Hård Klangs hemsida

Detta är kampanjen att rädda Våneviks gammelskog

Vi som värnar om Vånevik startades på initiativ av boende i området i maj 2014, efter att exploateringsplanerna blivit kända. En skrivelse lämnades till kommunstyrelsen i juni. Många har skrivit på namnlistor mot planerna och naturföreningarna i Oskarshamn stödjer kampanjen.

Facebook Vi som värnar om Vånevik

<https://sv-se.facebook.com/varnaomvanevik>

Blogg Våneviks Gammelskog

<https://vaneviksgammelskog.wordpress.com>

Kontakt

vaneviksgammelskog@gmail.com

Vi står bakom kampanjen att rädda Våneviks gammelskog

Skogsgruppen i Oskarshamn

www.skogsgruppen.se

Döderhults Naturskyddsförening

<http://doderhult.naturskyddsforeningen.se>

Biologiska Sällskapet i Oskarshamn

www.bimon.se

Oskarshamnsbygdens Fågelklubb

<http://forening.oskarshamn.se/forening/visa.aspx?id=OBF>

**Naturskyddsföreningen
Döderhult**

